

I Ernst Westerlunds sällskap

Dec 2018, nr 90.

Halmbyboda 1981, konstnär Sonja Ceder, född Tolstoy

Julen 2018

Julhälsning från Westerlundsällskapet!

Innehåll

Sid 2 Westerlund-stipendiater

Sid 3 Ordföranden har ordet

Sid 4-19 **En märklig doktor**

Sid 20-21 Sophies teater

Sid 22 Höstmötet

Sid 23 Digitalt album. Montrar

Årets Westerlundstipendiat

Redan på 1990-talet började Westerlundsällskapet ställa stipendiemedel till Westerlundska gymnasiet förfogande. Sedan några år är det fyra stycken stipendier à 1 000 kr, totalt alltså 4 000 kr.

Årets stipendiat, som fick utmärkelsen vid skolavslutningen i juni, blev **Rima Zaqout**, **Jonatan Micael Bodin** och **Robert Mellberg** på naturvetenskapsprogrammet samt **Samuel Warodel** på vård- och omsorgsprogrammet.

Ur ”Enköpings-Tidning” 15 juni 1892:

Enköpings döda säsong har nu inträdt. Doktor Westerlund afreste från staden i måndags till sitt landsställe Halmbyboda i Funbo s:n der han torde komma att vistas till den 22 dennes, då han ”inrycker” till Ladugårdsgärdet i Stockholm. Närmaste dagarna förut lemnade skaror af sjukliga främlingar med jernvägstågen eller ångbåtarne staden, och de stadsbor, som så hafva kan, hafva äfven vändt Enköping ryggen för att å landsbygden njuta af sommarens rika behag. Detta märkes också synbarligen å våra gator och promenader, der rörelsen och lifligheten såsom i ett slag betydligt förminskats.

Ur ”Enköpings-Posten” 25 augusti 1893:

Doktor E. Westerlund hemkom i onsdags och hans mottagningar togo sin början redan i går.

Flera långväga patienter hafva anländt till staden, deraf några hitkommo redan i förra veckan.

Ordföranden har ordet

För tredje året i rad har styrelsen för Westerlundsällskapet glädjen att bjuda på ett julnummer av medlemsbladet, ett nummer med mycket att läsa.

I år utgörs huvuddelen av detta julnummer av en artikel för en rysk tidskrift som Leo Tolstoy d y skrev om sin svärfar, det vill säga Enköpingsdoktorn Ernst Westerlund.

Som vi berättade i majnumret av medlemsbladet i år ingick artikeln senare också i Leo Tolstoy d y:s bok ”Det samtida Sverige”, utgiven 1898. Artikeln är ett bra exempel på hur Ernst Westerlund uppfattades och beskrevs av sin samtid.

Hösten i Westerlundsällskapet har varit mycket trevlig, med flera publika arrangemang. Föreställningen med Sophie Tolstoy Regen var utsåld till sista plats. Antalet besökare, vid invigningen av ny monter och pulpet, placerade i det som var doktors väntrum, var litet men nag-gande gott, cirka 50 personer, de närmast inräknat. I höstmötet deltog cirka 60 medlemmar.

Styrelse vill med detta julnummer tacka er alla för det gångna året och för det intresse ni visat för vår verksamhet. Vi vill naturligtvis också önska er alla

God jul och ett Gott nytt år!

Kerstin Maurd

EN MÄRKLIG LÄKARE

Staden Enköping och vad som gjort den känd.

Westerlunds arbetsdag, hans patienter, sjukhemmen, hans behandlingsmetoder.

Översättning av ett av de brev angående samtida svenskt samhällsliv som Leo Tolstoy d y år 1896 avlät till en rysk tidskrift.

Översättningen till svenska är gjord av hans son Nikita Tolstoy.

Det är i djup och ödmjuk beundran för en man med sällsynt kraft och förmåga, som jag nu skriver detta brev om den i Skandinavien och Finland, ja delvis även i Ryssland, välkända svenska läkaren Westerlund, hos vilken jag tillbringade en vinter som patient. Jag vill berätta vad jag vet om hans verksamhet och hans person.

Först i korthet några biografiska uppgifter.

Westerlund är nu en 60-års man [1]. Han är prästson. Redan tidigt stod hans håg till arbete och lärdom. Särskilt drogs han till medicinen.

År 1864 deltog Westerlund som militärläkare på dansk sida i slaget vid Als och, när denna stad intogs av preussarna, kom han i preussisk krigsfångenskap.

Tre [2] år senare bosätter han sig (och gifter sig inom kort) [3] i den lilla staden Enköping, där han blir stadsläkare, samtidigt som han behåller befattningen som militärläkare vid sitt regemente.

I 30 års tid [4] har Westerlund levat och verkat i Enköping och har oavslått ägnat sina krafter åt den mångfald sjuka, som bestormar honom året om. I Enköping bedriver Westerlund nu, sedan han för tio år sedan frånträtt befattningen som stadsläkare, enbart privat läkarpraktik, en praktik som han där upprätthåller fr.o.m. september till långt in i juni.

Sina sommarveckor ägnar han bortsett från en mycket kortvarig vila - åt sin tjänst som regementsläkare och till stor del även åt sina privata patienter, vilka han ofta sänder norrut, till svenska och norska fjäll.

Den lilla staden Enköping är belägen på tre timmars avstånd [5] från Stockholm, åt nordväst, och företer ingenting märkvärdigt, vare sig i klimatiskt eller annat avseende. Den ligger vid en å, som inte långt ifrån staden utmynnar i sjön Mälaren. Den har på så sätt både järnvägs- och ångbåtsförbindelse med Sveriges huvudstad.

Före Westerlunds tid var Enköping känt enbart för sin pepparrot, vilken fortfarande odlas av invånarna i staden. Sin nuvarande ryktbarhet har den uteslutande att tacka Westerlund.

Westerlunds liv ser jag som en enda bragd, ett självupppoffrande arbete i mänsklighetens tjänst. Året om arbetar han från morgon till kväll, självförlömmande, outtröttlig.

Westerlunds dag börjar kl. 6 på morgonen och slutar kl. 9 på kvällen, ibland senare. Det är en helt övermänsklig arbetsdag, dessa 14-15 timmar! Och avbrotten för måltider och för oundgänglig vila är de kortast möjliga.

Efter att ha stigit upp på morgonen går doktorn genast ner till mottagningsrummet och börjar ta emot de patienter som redan har hunnit samlas i väntrummet.

I väntan på sin tur hos doktorn sitter aristokrater sida vid sida med enkelt folk. Alla blir bemötta med samma vänlighet, uppmärksamhet och medkänsla. Den tidiga mottagningen pågår i två timmar.

Strax efter frukost sätter sig Westerlund i sin droska och beger sig ut på besök hos de patienter, som bor i staden under hans överinseende och vård. En del av dessa patienter är installerade på lasarettet och i de två hotellen i staden.

En annan och större del är utplacerade i privata hus eller våningar, ett slags sjukhem, vilka kan räknas i flera tiotal. Dessa sjukhem och patienternas liv i sjukhemmen hör till de mest intresseväckande och originella sidorna i doktor Westerlunds verksamhet. Systemet vittnar redan som sådant om doktors - av mig redan antydda - högst seriösa intresse för dem.

Westerlund verkar aldrig jäktad. Han lyssnar uppmärksamt på allt, som

en hjälpsökande kan ha på hjärtat, och försöker i detalj sätta sig in i dennas levnadsförhållanden. Han riktar in hela sin vilja på att hjälpa den sjuka och föredrar därför i flertalet fall att behålla honom eller henne i sin närhet. Han råder den sjuka att någon tid stanna i Enköping, där han kommer att få behövlig läkarbehandling och vård.

När patienten så har tagits in på ett av sjukhemmen, finner han sig gärna i den för honom anbefallda regimen och han får nu en möjlighet att i den nya omgivningen vila ut och glömma sina bekymmer

Efter att ha besökt alla de för förmiddagsronden utsedda sjukhemmen beger sig Westerlund till lasarettet, där han dagligen har en tid avsatt för operationer. Han stannar där omkring en timme, åker sedan hem och intar en lätt måltid, går därefter återigen ned i sitt mottagningsrum och börjar en ny omgång mottagningar.

Det är nu inte fråga om enbart ett par timmar som på morgonen. Den andra mottagningen pågår oavbrutet i 4 à 5 timmars tid utan att han lämnar rummet. Åter och åter släpps de sjuka in, den ene efter den andra enligt ett särskilt system med köbrickor av mässing. Och återigen är det med samma vänlighet och uppmärksamhet, på samma lugna och förtroendeingivande sätt, som Westerlund utfrågar och ger sina råd till de sjuka, från den första till den sista utan avseende till namn eller samhällsställning.

När ni kommer in och ni ser den kraftfulla gestalten, det stora vänliga ansiktet med de vitt ställda kloka ögonen, som tycks se rakt igenom er, när ni uppfångar den energi, som utstrålar ur de sammanbitna läpparna och den kraftiga hakan, när ni känner styrkan i den seniga handen, som vänskapsfullt trycker er hand, ja, då känner ni er genast väl till mods i hans närvaro och uppfylls från första stunden av sympati och förtroende.

När Westerlund avslutat sin andra mottagningsomgång vid 6-7-tiden på aftonen, äter han middag i hemmet, unnar sig därefter en kort vila och på kvällen ger han sig återigen ut på sjukbesök. Han besöker några av de svårast sjuka ute på staden eller är kanske kallad ut i omgivningarna, och ibland kommer han inte hem förrän långt fram på morgontimmarna.

Så är det som denne man framlever och har framlevt sina dagar nu i [4] trettio års tid. Han arbetar utan annat mål än att tjäna sina

medmänniskor och ge dem så mycket som möjligt av sig själv.

För en sådan oerhörd arbetsinsats krävs uppenbarligen både mäktig fysik och starka psykiska krafter och inte bara styrka fordras det för att kunna uthärda de sömnlösa nätterna, för att orka sätta sig in i de sjukas lidanden och höra deras klagomål. Man måste också besitta hjärtats godhet och ett självupppoffrande sinne för att leva ett sådant liv.

Westerlunds anhöriga oroar sig för hans hälsa och ber honom att med åtminstone en timme korta av den andra, mest tröttande dagliga mottagningen, då han utan att lämna mottagningsrummet tar emot patienter under oftast fyra till fem timmar i sträck.

Han invänder då stillsamt: "Men hur skall jag kunna göra det, när dessa människor har kommit till mig för att söka råd och hjälp? Jag kan ju inte köra iväg dem". Och han fortsätter att ta emot och lyssna på var och en ända till den sista, ibland med en hemsk huvudvärk och ögonen röda av trötthet.

När man i de skandinaviska länderna talar om den berömda doktorn och hans verksamhet och behandlingsmetoder, söker man vanligtvis orsaken till hans framgångar i något visst, enstaka förhållande. Somliga säger, att Westerlund lyckas bota de sjuka, därför att han får dem att lyda eller därför att han föreskriver sängläge eller för att han påbjuder en särskild matkur eller ordinerar frisk luft och promenader eller att han botar genom suggestion osv.

I själva verket ligger förklaringen till Westerlunds framgång givetvis inte i någon speciell egenhet i behandlingsmetoderna utan helt i hans personlighet, som i sig förenar en mångsidigt utbildad och erfaren läkare och en stark och godhjärtad människa.

Hans personlighet och hans förmåga att påverka sina medmänniskor framträder kanske mest åskådligt genom ett exempel: Låt oss anta, att ni är sjuk, allvarligt sjuk och att ni har varit det länge. Ni har irrat omkring i världen och förgäves sökt efter hjälp hos medicinska celebriteter och på berömda kurorter, så får ni till sist höra talas om den svenska läkaren Westerlund. Vad ni hör inger er förtroende och ni beslutar att som en sista utväg vända er till honom, ert sist hopp.

Om ni är ryss, reser ni med tåget genom Finland eller med ångbåt till Hangö eller Åbo och därifrån med ångbåten till Stockholm. Denna ångbåtsförbindelse upprätthålls året om med så länge det är möjligt, fyra eller fem turer i veckan, eljest minst två turer. På vintern upprätthålls trafiken med det isbrytande ångfartyget *Express* och så åker ni från Stockholm till Enköping.

Första intrycket av den lilla staden är tystnad och lugn, en frid, som ingenting kan rubba. Ni tar in på stadshotellet, stadens bästa byggnad, uppförd för 17 år sedan [6], med tanke uteslutande på mängden, tillresande patienter till Ernst Westerlund, och gör er underrättad om när och hur ni skall kunna träffa doktorn.

Ni får veta, låt oss anta, att Westerlund själv kommer att vara på hotellet morgonen därpå kl. 10 och att han lovat uppsöka er. På utsatt tid stiger han med fasta beslutsamma steg in i ert hotellrum. Han skrider genast till verket.

Allra först låter han er i detalj berätta er sjukdomshistoria; därefter gör han en kort medicinsk undersökning, ställer några väsentliga, med precision och klarhet formulerade frågor, och så får ni höra er dom. Kort och bestämt, utan att förtiga något och utan att tveka, tillkännager Westerlund sin uppfattning och meddelar han er sina råd.

Låt oss anta, att han har funnit att er sjukdom är gastro-neurotisk, att den går att bota och att ni under hans behandling kan bli frisk efter några månader. Han rekommenderar er ett sjukhem i staden, där ni efter hans mening lättast skall kunna underkasta er den erforderliga behandlingen, och om ni accepterar hans råd, tar han avsked och lovar att redan påföljande dag uppsöka er på den nya adressen. Det sjukhem, som han rekommenderar, söker Westerlund välja efter era tillgångar.

Det finns relativt dyra sjukhem, till 5 à 7 svenska kronor per dygn, det finns billigare till 3 à 4 kronor, det finns också små rum på sjukhuset, där patienterna tas emot kostnadsfritt eller mot en helt obetydlig avgift.

Så snart doktorn lämnat er, ger ni er ut att uppsöka det nya kvarteret. Ni hittar gatan och huset och ni stiger in i den rena farstun. Vårdinnan tar älskvärt emot er och ni delger henne ert samtal med doktorn. Hon lyssnar uppmärksamt på er berättelse och, om ert rum redan är i ordning, tar ni det i besittning.

På detta sätt kommer ni att för någon tid bli "medborgare" i staden Enköping, doktors skötebarn och medlem av storfamiljen i ert sjukhem. En sådan familj består ibland av 10-15 personer, ibland färre.

Jag vill notera, att det i Enköping finns sjukhem, som inte tar emot lungsjuka. Patienter, som är rädda för tuberkulosmitta, kan sålunda bo helt lugnt i dessa hem, förvissade om att de aldrig kommer i beröring med lungsiktiga.

I sjukhemmen i Enköping får ni redan från första början ett intryck av renhet, ordning, punktlighet och tystnad, och ni möts av en skicklig betjäning och ett älskvärt värdfolk, som med utomordentlig uppmärksamhet och vänlighet på allt sätt hjälper er till rätta.

Ni upptäcker, att livet här helt går ut på att skänka vila, att vårda patienterna till hälsa. Och under inverkan av dessa intryck vaknar det inom er, liksom det gjorde vid sammanträffandet med doktorn, återigen en vag förhoppning, som stämmer er till glädje.

Ni går in för att på bästa sätt följa de ordinationer och råd, som så älskvärt har meddelats er av doktorn, och redan från första kvällen i det nya hemmet somnar ni utan svårighet och sover en sund sömn i den bekväma sängen i ert nya hem.

Och från första morgonen börjar ni ett liv efter föreskriven dagordning, ni stiger upp och går ut på en kort morgonpromenad före frukosten. Under en halvtimmes tid njuter ni av den behagliga luften i Enköping, som staden har tack vare sin belägenhet på en vidsträckt öppen slätt, och vid åttatiden är ni tillbaka i ert hem.

I den allmänna matsalen är de sjuka redan samlade, kallade dit av måltidsklockan. Vårdinnan introducerar er hos de andra, och ni intar er plats vid bordet. Varje patient äter det han har fått sig ordinerat, varken mer eller mindre.

Er förestår det att äta en djup tallrik havregrynsgröt med mjölk, två ägg, en liten kalvkotlett, eller, om ni orkar, två eller flera, enkla franska bröd, bakade på vatten hos en Enköpingsbagare efter ett speciellt, av doktorn meddelat recept.

Ni får dricka ett glas mjölk och om, ni så önskar, dessutom en kopp svagt te. En del av patienterna har liknande ordination, med variationer. Andra däremot, exempelvis de hjärtsjuka som måste gå ner i vikt har fått ordinationen att svälta.

Ni skrider nu till det svåra verket att äta. Doktorn har förklarat, att ni måste äta, måste lära er att äta och, om ni saknar aptit, måste ni anstränga er, men helst skall ni äta med lust. Maten skall återställa era krafter, förbättra er stämning, häva era magbesvär.

Efter frukosten, där ni med svårighet äntligen har lyckats få i er allt det föreskrivna, drar ni er tillbaka till ert rum och lägger er att vila i åtminstone en halvtimmes tid. Så går ni upp igen och tar itu med någon syssla.

Ni får inte skriva brev, bara skicka någon kort rapport om er själv; ni sätter er att brodera på stramalj eller att kopiera och där gäller det att inte hålla på med samma sak mer än en halvtimme. Känner ni er trött, lägger ni er återigen på er soffa för en kort vila.

Klockan elva, inför måltid nummer två, går ni ner i matsalen. Här kan ni samtala en liten stund med de andra patienterna och sedan, efter chokladen eller mjölken med finskorpor, går ni ut på er middagspromenad. Ni har tillåtelse att vara ute minst en halvtimme, högst en timme; ni har fått order att promenera långsamt, ensam med era tankar, ni har fått veta i vilken riktning ni skall gå. Vederkvickt av den friska luften och efter samtalet med er själv kommer ni hem och lägger er återigen att vila. Försök att somna före middagen har doktorn rått er, det är bättre än att sova efter middagen.

Om ni inte kan somna, så ligg bara stilla och plåga er inte med bekymmer och osammanhängande tankar, det är det sämsta och tröttar värre än allt arbete. När ni har vilat ett litet tag, öppnas plötsligt dörren och in i ert rum kommer doktorn. Avsiktligt infinner han sig alltid oväntat, utan att knacka.

Han hälsar vänligt och sätter sig på en stol vid er sängkant. Han tillåter er inte att stiga upp och förhör sig genast om hur ni trivs, om ni är nöjd med rummet osv. Ni svarar, talar om vad som fattas, och berättar hur ni har använt tiden.

Återigen försäkrar Westerlund, att han är övertygad om, att ni kan bli frisk eller åtminstone kan förbättra er hälsa, och ännu en gång upprepar han vad ni för detta ändamål har att göra.

I samtalet med er söker han också få grepp om ert inre liv; han talar så hjärtligt och enkelt att ni inte kan undgå att yppa mycket av det, som har oroat eller plågat er. Ni känner er lättad, och han får en ännu klarare bild av orsakerna till er sjukdom. Ju bättre han lär känna er, desto djärvare och säkrare blir hans sätt att agera.

Nästan alltid begär Westerlund att de sjuka som söker honom, skall iaktta två enligt hans mening oeftergivliga och högst betydelsefulla villkor. Det första är ovillkorlig lydnad, det andra är att patienten själv skall vilja bli frisk, själv anstränga sig att nå målet. Westerlund säger: "Om ni inte vill lyda mig och inte vill helt ge upp er egen sjuka vilja, om ni inte vill blint följa mina föreskrifter, då är det förgäves om ni har vänt er till mig, ni kunde lika gärna ha stannat hemma".

Han säger också: "Frisk kan endast den vara som vill vara frisk. Otaliga är de som är sjuka bara därför att de inte vill något annat". En betydande roll vid patienternas behandling spelar Westerlunds märkliga förmåga att mobilisera patienternas egna dolda krafter, att få patienterna att ta itu med sig själva och få dem att klarare inse vad det egentligen är som har besvärat dem psykiskt och fysiskt.

Så har ni åter fått rycka upp er och ha fått nytt hopp och ni känner er mindre trött än ni gjorde för 10 minuter sedan, när ni nu, klockan 2, går ner för att äta middag. Ni möter samma sällskap, men de sjuka är som förvandlade. Andra ansiktsuttryck, andra samtalsämnen, annat humör.

Alla är i livligt samspråk, alla ler, var och en berättar om sitt samtal med Doktorn och om de ändringar som eventuellt har skett i hans eller hennes regim. En har fått order att hugga ved tre gånger om dagen, en annan måste i två veckors tid inta sängläge, en tredje har blivit ordinerad massage, en fjärde har fått order att fäkta osv.

Somliga är nöjda med erhållna ordinationer och med eventuellt föreskrivna förändringar. Andra klagar. En gammal nervös dam t.ex., blek och så klen att hon, enligt egen utsago, nätt och jämnt orkar ta sig

ut på gatan måste nu dagligen vandra till en slöjdlärlarinna i andra ändan av staden för att lära sig glödrita. Hon är missnöjd, hon säger sig vara övertygad om att detta blir allt för tröttsamt. Men hur som helst bestämmer hon sig att försöka, hon kan inte tänka sig att vara ohörsam mot Doktorn.

Alla här vet, att den som sökt sig till Enköping, ovillkorligen måste lyda Doktorn, att det är lika livsviktigt som det är att andas och sova. Åt en ung man nervös och anemisk, har Doktorn ordinerat järn och arsenik; med dålig erfarenhet av medicinering är mannen rädd men vågar samtidigt inte vara olydig. Med en grimas håller han det bestämda antalet droppar i sitt glas och sväljer.

En korpulent hjärtsjuk herre klagar över att han inte får dricka och att han därför hela dagen är plågad av törst. Förr brukade han till middagen dricka en flaska öl och ett glas vin, nu får han bara dricka ett glas mineralvatten; hela hans middag består nu bara av en liten biff, lite grönsaker och lite kokt frukt. Men han är tydligt nöjd. Talar med beundran om Doktorn och skrattar godmodigt

Värdinnan i sjukhemmet är efter Doktors besök mer än vanligt upprymd och tar livlig del i den allmänna konversationen. Hon har själv varit patient hos Doktorn, själv dessförinnan länge varit sjuk och prövat en mängd olika läkare. Det var först Westerlund som fick henne på benen, ordinerade regelbundet arbete och själv tog henne till sin trofaste medarbetare i Enköping.

Hon berättar gärna om sin långvariga ohälsa. Hon hade varit bröstsjuk, visar fotografier före och efter Westerlund, i förra fallet ser man henne mager, dystert och sjuk, i det senare full av liv och hälsa.

Värdinnan ser ut att vara omkring 45 år, i själva verket är hon över 50. Hon är ganska fyllig med friska röda kinder, rörlig och uthållig. Om ni frågar henne hur hon mår, svarar hon alltid: "tack, bra" Hon dyrkar Doktorn och efter högt föredöme ligger hon i selen från tidigt på morgonen till sent på natten, i ständig omtanke om de patienter, som har blivit henne anförtrodda. Hon har hand om allt som hör till sjukhemmets hushåll: maten, tvätten, eldningen osv. Och inte nog med det: hon är också sina inackorderingsvårdare och personliga vän.

Med vänlighet och öppet sinne sätter hon sig in i patienternas levnadsförhållanden och försöker liksom Doktorn, att utöver den kroppsliga vården även psykiskt hjälpa dem till rätta genom vänlighet, inlevelse och medkänsla.

Jag noterar gärna, att flertalet av värdinnorna i Enköpings sjukhem utmärker sig just genom nu berörda egenskaper. Flera av dem har i många år stått under Doktors inflytande, de har i grunden tillägnat sig hans livsåskådning, hans syn på uppgifterna i livet; de arbetar inte för vinnings skull, inte i ytliga syften, de arbetar i det godas tjänst, de lever inte ett tomt liv, de lever ett gott.

Ni har just deltagit i en livlig middag och har återigen förtärt en väldig mängd av den föreskrivna maten: redd soppa, vitt kött med grönsaker, kokt frukt, och innan ni drar er tillbaka, stannar ni en stund kvar med era medpatienter. Klockan 3 skall var och en gå till sitt. Mellan kl. 3 och kl. 4 är det dödstyst i hela huset, de flesta har nu sin föreskrivna middagsvila.

Ni uppsöker ert rum, som medan ni åt middag har blivit ordentligt genomvädrat. Ni lägger er på er soffa och somnar. Ingenting står nu i vägen för den sömn, som ni i ert svaghetstillstånd så väl behöver. Ni har fyllt er mage, miljön är den allra bästa, det är lugnt runtomkring, och i er själ har det också blivit lugnare: för det första har där väckts ett hopp om något nytt, ett hopp som för en tid har drivit undan era dystra, nedbrytande tankar, för det andra har ni träffat goda, medkännande människor.

"Lugn" och "energi", har doktorn talat om, "tag allting sakta och lugnt, släpp det gamla, glöm det, tänk på en ljusnande framtid, tänk inte på er sjukdom, på er mage, överlåt det åt mig, ät, sov och dröm vackra drömmar".

Ni ligger och sover en timme - mer tillåter inte doktorn - klockan 4 stiger ni upp och ägnar er åt läsning eller åt renskrivning av något lätt, inte alltför allvarligt. Och så är det dags för eftermiddagskaffet, klockan 5; ni går åter ner i matsalen och i kretsen av era medpatienter dricker ni mjölk eller kaffe med mjölk eller choklad, allt efter meddelad föreskrift, och så går ni ut på kvällspromenad.

Ni tittar in i bokhandeln, köper en tidning eller en bok och återvänder hem. Och så blir det återigen en kort vila och någon lätt sysselsättning: ni sitter och läser eller broderar på stramalj eller också skriver ni rent, överhuvud gör något som inte alltför mycket anstränger era krafter.

Klockan 8 är det dags för sjukhemmens kvällsmåltid och därefter blir det 1 eller 1 1/2 timmes sällskapsliv med samspråk eller oskyldiga sällskapspel, sådana som halma eller dam, alltefter rådande stämmningsläge. Mellan kl. 9 och kl. 10 skiljs man åt och de flesta går och lägger sig. Några skall, innan de går till sängs, enligt erhållen ordination, göra ytterligare en promenad. Andra måste lägga sig långt tidigare, redan före kvällsmåltiden, som de då intar i sängen.

Sådant är i allmänna drag tidsschemat i Enköping. Mindre avvikelser från en föreskriven regim kan äga rum men i så fall under strikt kontroll av Doktorn. Men i huvudsak förblir de regler, som meddelats för en kur, oförändrade intill kurens avslutande.

Ni måste äta mycket, ni måste undvika allt upphetsande, ni måste vila efter varje måltid, ni måste gå till sängs senast kl. 10 och stiga upp senast halv 8, ni måste hålla er lugn, alltid vara sysselsatt men aldrig uttröttad, ni måste inse att det skadar er att grubbla över det som varit, och att ni är hjälpt av ljusa framtidsdrömmar osv.

Allt detta skall ni iakttaga, och den ena dagen skall vara lik den andra. Allt detta skall ni hålla i minnet, dag efter dag. Varje dag, varje timme måste ni lika noggrant följa de råd, som Doktorn har givit er. För att må väl till kropp och sinne måste ni - säger Westerlund - ge akt på tre ting:

Er föda, er sömn och er sysselsättning (helst ett seriöst arbete). Om behoven av näring och av sömn är rätt tillgodosedda, återstår det alltså att tillse, att varje timme, varje minut av er dag får ett förnuftigt eller åtminstone inte onödigt eller skadligt innehåll.

Dessa gamla sanningar vilka vi, sjuka såväl som friska, dessvärre mycket sällan efterlever, bringar Westerlund ständigt i åtanke; det räcker inte med att han talar om dem med sina patienter, han hjälper också till att få dem praktiskt tillämpade och tänker själv ut alla slags sysselsättningar och arbetsuppgifter åt sina patienter. Och det är sannerligen

inte bara konsten att äta och sova och olika hälsoregler, som man får lära sig i Enköping, det är också mycket annat.

Somliga patienter får arbeta i snickarverkstad, andra i ett bokbinderi, en del får gå i kökslära, en del skickas att ta lektioner i engelska eller till en lärare i historia osv. Hela staden med dess invånare blir sålunda på ett eller annat sätt delaktig i Doktorsnärningen, och det sägs med rätta, att det är genom Westerlund som Enköping nu lever och existerar. Han har förmågan att dra in allt och alla i sfären för sitt arbete och han ingjuter på så sätt nytt liv i hela den lilla staden.

Tiden går fort för er, om ni är patient i Enköping. Era krafter är begränsade, de yttre händelserna är få, dagarna är enahanda; utan att ni märkt det har plötsligt den första månaden gått. Ni har regelbundet, var 5:e dag, fått väga er och ni märker nu, att ni har ökat med åtminstone 2 - 3 kg., er mage har börjat komma i ordning, det allmänna sinnestillståndet är bättre.

Doktor fortsätter att besöka er tre gånger i veckan, vägleder er ständigt och uppmuntrar. Och om ni känner, att ert humör återigen vill sjunka och ni börjar återfalla i er mörka livssyn, ja, då förmår han ändå alltid sporra er till nytt mod och inget nya krafter i er kamp mot sjukdomen. Och på detta sätt leder han er steg för steg framåt på vägen till hälsa.

Här vill jag särskilt framhålla, att det i Enköping inte är så mycket läkar-konsten som just den aktiva vården, som är avgörande för den sjukes återställande. Det är lätt för en läkare att skriva ut en medicin, att ge ett råd och så glömma bort patienten. Men att vårda en sjuk människa till hälsa är inte så lätt; i allmänhet är det inte läkarna, som gör det utan det är den sjukes förstående och medkännande anförvanter. Sjuklingar, som inom familjen inte har kunnat få tillräcklig uppmärksamhet, vård och medkänsla, får i Enköping möta allt detta hos "främmande" människor.

När ni har varit hos Westerlund i omkring 2 eller 3 månaders tid, känner ni er redan märkbart bättre. Om ni ännu inte är fullständigt återställd men av någon omständighet är förhindrad att stanna i Enköping, så lämnar ni staden väl medveten om att ni det oaktat måste försöka fullfölja den föreskrivna kuren.

Doktorn, som är väl insatt i era familjeförhållanden, ger er då sina råd vid avskedet. Ni får veta, var ni enligt hans mening bör bo och hur ni helst bör leva; ni får alla de behövliga instruktionerna. Om er sjukdom är långvarig, såsom i det av mig anförda exemplet, kommer ni, sedan att då och då, kanske under ett års tid eller mer, besöka Enköping till dess era krafter är fullt återställda, och under alla omständigheter kommer ni ständigt att ha Westerlund och hans ord i åtanke, och efter honom kommer ni inte att söka någon annan läkare.

Som jag tidigare har berört får doktors patienter efter vistelsen i Enköping ofta gå igenom en avrundande hälsokur under sommartid i svenska eller norska fjäll. Han tillbringar själv tre sommarveckor i fjällen, omgiven av patienter, som han fortsätter att uppmuntra och vägleda.

Mycket ofta händer det, att patienterna, även sådana som lidit av mångårig ohälsa, efter den tråkiga men hälsosamma vintern i Enköping utan storstadens alla frestelser och därefter ett par sommar månader i fjällen, blir helt förvandlade, blir förnyade till kropp och själ, och med nyvunnen hälsa och nyvunna krafter åter träder in i ett normalt liv.

Särskilt framgångsrik är Westerlund, när det gäller att få de nervsjuka patienterna att vakna ur deras tillstånd av svaghet och apati och bli i stånd att leva ett friskt och verksamt liv. Jag känner till en mängd sådana fall. Men även med alla andra slags sjukdomar har han stor framgång.

Exempelvis har även sådana sjuka, som i årtal hostat blod, som av läkarna fått höra sin dödsdom och som i Egypten, på Rivieran eller liknande platser förgäves har sökt bot för sin lungsjukdom, även sådana sjuka har - om det inte varit alltför sent - fått sin hälsa återställd i Enköping. Hjärtsjuka, leversjuka, magsjuka, som givit upp hoppet att någonsin bli friska. har efter fyra månader under Westerlunds behandling känt sig friska som aldrig förr.

Kvinnor, som i tio år eller mer varit ofruktsamma, har efter en behandling i Enköping blivit kapabla att bli mödrar. Lungsjuka blir i Enköping föremål för en särskilt intensiv vård. Ingen annanstans får de gå igenom en så fullständig, ändamålsenlig kur. Att sova för öppet

fönster med särskilt anpassade filter, att äta frukost ute i skogen, att hela dagen vara ute i friska luften, att så långt möjligt hålla föreskriven diet, att inte oroa sig, att undvika häftiga kroppsövelser osv. - allt detta skall de ovillkorligt iaktta.

Jag kan givetvis inte uppräknat den mängd fall, då sjukdomar av de mest skilda slag har blivit botade i Enköping. Jag kan endast utan överdrift - som en ovedersäglig sanning - konstatera, att det inte finns ett sjukdomstillstånd, som Westerlund inte kan lindra. Häpnadsväckande väl förstår han sina patienter med alla deras sjukdomar, inbillade eller reella. Han känner den mänskliga naturen in i minsta detalj och kan, så att säga, se rakt igenom en människas kropp och själ.

Varje patient, som Westerlund tar sig an, blir hans skötebarn. Westerlund sätter sig i grunden in i hans situation och söker skapa de bästa tänkbara förutsättningarna för hans tillfrisknande. Westerlund är inte bara läkaren, han är själv det främsta läkemedlet. Med sin goda, förnuftiga, medkännande själ läker han den sjuka själen hos patienten; i andra rummet kommer läkemedel sådana som havregröt, frisk luft, massage och mediciner.

Jag måste framhålla, att Westerlund inte är någon vän utan snarare en motståndare till all slags mediciner och att han ger dem endast som en liten "knuff" i de fall då ingenting annat ser ut att hjälpa. Allmänt sett är han övertygad om att det endast är naturen, med förnuftig inriktning, som kan återställa en människas försvagade eller tilltrasslade energier.

Enköpingsborna säger på skämt, att det inte är apotekaren, som tjänar pengar på Doktors verksamhet, utan bagaren, kötthandlaren o.dyl. Ibland gör Westerlund sina patienter besvikna. För det mesta givetvis sådana av det enkla folket, när han inte ger dem den mirakelmedicinen som genast skall göra dem friska. De ber om medicin och vill inte tro att de kan bli friska den förutan. Westerlund står naturligtvis fast vid meddelat besked och upprepar: "Gå nu igenom den kur som jag har föreskrivit, vidtag de ändringar i ert liv, som jag har rått er till, och ni blir säkert bättre även utan medicin".

Alla, som har varit patienter hos Westerlund, minns honom med en

känsla av djupaste tacksamhet. De har förstått hans ärliga, oegennyttiga inställning, de har uppfattat hans intelligens, hans energi och hans hjälpande kraft, och redan från början av behandlingen har de skänkt honom sitt fulla förtroende. Kanske har även de personer rätt, som säger: "Det är därför att han får patienterna att lyda, som Westerlund lyckas med sina kurer".

Men varför förmår då inte en mängd andra läkare att göra samma sak? Självfallet därför, att man inte gärna lyder någon annan än den, som man tycker om och högaktar och tror på.

Westerlunds innerliga önskan att hjälpa sina medmänniskor, hans seriösa inställning till livet i allmänhet i förening med hans intelligens och hans kunnande, hans viljekraft och hans karaktärsstyrka allt detta gör honom inte blott till en märklig läkare - med en praktik som kanske hör till de största i världen utan också till en stor man, ett föredöme för oss alla.

Leo Lvovovich Tolstoy

Översättarens tillägg :

Det finns två historier, som särskilt klart belyser Westerlunds gärning som människa och som läkare.

Sveriges konung sägs en gång ha frågat honom: "Vad gör Ni, herr doktor, för att få Era patienter att lyda?" "Jag tycker om dem *)", Ers Majestät" svarade Westerlund.

Den andra historien är följande:

En liten flicka hade länge legat sjuk på sjukhuset och hade till sist, efter en av Westerlund ordinerad behandling, plötsligt börjat tillfriskna. "Tänk ändå", sade flickan, när hon började känna sig bättre, "tänk ändå, vad Doktorn skall bli glad".

Nikita Tolstoy

***) Översättarens anmärkning :**

Ryskan har här ordet *Ljubitj*. Tidigare i texten förekommer flerstädes ordet *Ljubovj*. Orden är av samma stam som tyska *Liebe*, engelska *Love*, svenska *lov*; de används gärna i betydelsen av engelska *Like*, (*Liking*). Jag har översatt dem med *tycka om*, *förstå*, *medkänsla*, *sympati*./ Nikita Tolstoy

Fotnoter tillfogade av Kristian Lundeberg.

- [1] sid. 4 57 år.
[2] sid. 4 Efter 20 mars 1867. Det datumet dog hastigt den tidigare stadsläkaren.
[3] sid. 4 8 mars 1868.
[4] sid. 4, 6 Det har gått 28 år från mars 1868, till när Leo dy skriver detta år 1896.
[5] sid. 5 Tre timmar från Stockholm. Ångbåt och ångtåg var transportmedlen.
[6] sid. 8 1879 invigdes Stadshotellet. 2010 revs det.

Leo Tolstoy d y (1869-1945) kom till Enköping hösten 1895 som patient till doktor Ernst Westerlund. Han hade då på flera håll, inte bara i Ryssland utan även utomlands, sökt bot för sina sjukdomsproblem men inte blivit hjälpt.

Ben Hellman, litteraturvetare och översättare i Helsingfors, har anfört att det troligen var när Tolstoy d y kom till Hangö i södra Finland som han fick rådet att söka sig till Sverige och Dr Westerlund.

Väl i Enköping blev greve Tolstoy snart inbjuden som gäst till doktorsfamiljen, varvid han lärde känna unga Dora Westerlund (1878-1933) och tycke uppstod. I maj 1896 ingick Dora och Leo äktenskap i ryska kyrkan i Stockholm.

Kerstin Maurd.

Ur Enköpings-Posten 1 febr 1924

Stadsfullmäktige i Enköping hade på torsdagen sitt första sammanträde för året. Fullmäktiges ordförande hälsade ledamöterna välkomna till årets arbeten, som han hoppades skulle bli till fromma för samhället.

Med anledning av d:r Westerlunds frånfälle erinrade ordföranden om den avlidnes långa och omfattande arbete i staden och hans livliga intresse för samhället, om han ock på grund av sin läkaregärning ej kunnat deltaga direkt i det kommunala arbetet. Fullmäktige beslöto avlåta en kondoleansskrivelse till d:r Westerlunds döttrar, en corps deltaga i begravningshögtiden samt nedlägga en krans vid hans grav.

Spännande föreställning om Sofia Tolstoy

Det var helt fullsatt i Gamla tingshuset i Enköping den 29 september när föreställningen ”Min passionerade ryska farfars farmor” av och med Sophie Tolstoy Regen framfördes.

När Sophie för ett antal år sedan börjar forska i sin släkts historia fann hon farfars farmors spännande livsöde. Det blev så småningom denna föreställning.

Sofia (ibland kallad Sonja) var själv mycket konstnärligt begåvad, men fick stå tillbaka för sin världsberömda make Leo Tolstoy. Så till exempel var det hon som renskrev sin makes manuskript.

Med en enkel scenografi, ett skrivbord, en stol, svartvita bilder projicerade på duk, med hjälp av musik som Sofia Tolstoy själv tyckte om och med hjälp av anmoderns dagboksanteckningar, tog Sophie publiken med på en resa genom ett fascinerande kvinnoöde. Så gripande var föreställningen att publiken satt närmast andlös från första till sista minut och applåderna till Sophie Tolstoy Regen var varma och långa.

Föreställningen ges numera endast vid enstaka tillfällen eftersom Sophie Tolstoy Regen huvudsakligen arbetar som ledarutvecklare med inriktning på retorik och kommunikation.

Kerstin Maurd

Fotnot: Sophie Tolstoy Regens farfar hette Nikita Tolstoy. Han var barnbarn till Sofia och Leo Tolstoy (och till Ernst och Nina Westerlund).

Sofia Tolstoy födde tretton barn. Hon överlevde fem av dem. I Sophie Tolstoy Regens fina föreställning om anmodern, representerades varje barn av ett par skor.

Sophie Tolstoy Regen under föreställningen om sin anmoder.

Höstmöte dagen före doktors födelsedag

Söndagen den 21 oktober hade 60 medlemmar samlats på restaurang Krydda i Enköping. Gäster var Ove Andersson, Sandviken, och Ove Axelsson, Uppsala, under många år både färdledare och hotelläkare i Storlien.

Ove Andersson tjänstgjorde under lång tid som lärare i Ånn i Jämtland, medan Ove Axelsson under största delen av sitt yrkesliv arbetat på Kvinnokliniken vid Akademiska sjukhuset i Uppsala.

De berättade om sin mångåriga verksamhet med anknytning till Högfjällshotellet i Storlien, inte minst med de så väldigt populära Hålliform-veckorna. Denna verksamhet startades 1966 av dåvarande Skid- och Friluftsförbundet och pågick varje år under tolv sommarveckor.

Deras föredrag innehöll dessutom vackra bilder från Storlien, bland annat vyer över Stenfjället, Snasahögarna, Blomsterstigen och Ernstkumlet.

Åhörarna fick också bekanta sig med några personer som betytt mycket för verksamheten i Storlien, bland dem Bernt Herman Nilsson, BO Blomqvist och Rolf Wikström.

Högfjällshotellet i Storlien går idag mot en osäker framtid, förklarade Ove Andersson. Hotellet är stängt just nu, avtalet med arrendatorn är uppsagt. Nuvarande ägare, ett dödsbo, är inte beredd att satsa de pengar som behövs för att modernisera hotellet, som en gång hade 550 bäddar, med saker som till exempel brandskydd.

Ove Andersson säger dock att han tror på Storlien.

-Om man bara vänder sig till rätt kategori besökare, till familjer, och inte försöker konkurrera med större skidorter som t ex Åre, så finns en framtid.

Kerstin Maurd

Nyttillskott i Westerlundsmuseet

Lördagen den 20 oktober invigde upplevelsenämndens ordförande Jesper Englund (S) en ny utställningsmonter och en ny läspulpet i Westerlundsmuseet. Både montern och pulpeten finns i det största rummet på Westerlundska gårdens bottenvåning, det vill säga det rum som på Doktors tid var patienternas väntrum.

Tanken på att skapa dessa nyttillskott i museet kom i samband med förra årets inventering av museets föremål.

I montern visas nu i text och bild delar av Ernst Westerlunds arbete som militärläkare. De flesta av föremålen tillhör Enköpings museum, men vi lånar dem från muséet, medan Westerlundsällskapet har bekostat byggandet av själva montern.

Vid förra årets inventering framkom också att ett stort album med porträtt av patienter, överlämnat till Ernst Westerlund på hans 55 årsdag 1894, tillhör Enköpings museum. Detta album är för ömtåligt för att visas och lösningen blev att besökare nu kan bläddra i en digital version av albumet, placerad i en läspulpet.

Digitaliseringen har gjorts av deltagarna i kommunens projekt One Dot Zero och har bekostats av Upplevelseförvaltningen. Själva pulpeten har Westerlundsällskapet bekostat.

Det digitala albumet finns normalt i Westerlundska gården men kan lånas tillfälligt av Enköpings museum/Upplevelseförvaltningen i samband med olika specialprojekt/-utställningar.

Westerlundsällskapet styrelse vill tacka Enköpings museum, Upplevelseförvaltningen och One Dot Zero för att mycket fint samarbete.

Som ordförande vill jag också tacka vår vice ordf Gerd Ferger som varit ansvarig för projektet och vår ledamot Birgitta Laghé som varit henne behjälplig.

Kerstin Maurd

Lycklig Ernst i ”operationstagen”

Det är inte ofta man ser doktor Ernst i yrkesutövande.

Vet någon vem patienten och sjuksköterskan är?

Känner du till foton med Ernst Westerlund i verksamhet? Hör av dig!

Fotografer: Förstasidan foto av målning av Sofia Ceder (Foto K.L.), Sistasidan, okänd fotograf, ur samling med Ernst W i mottagningen, sidan 21 Ann Markström och Sophies pressrelease.

Adressändringar, Ann-Katrin Ohlson, tel 0171-44 61 24, epost: ann-katrin@ohlsons.se

Bankgiro 374-6773 **Swish** 1235716816

Westerlundsällskapet finns på internet: Hemsidan www.westerlundsallskapet.se
epost: info@westerlundsallskapet.se

Bokning av guidningar: Anders Lundkvist, tel 070-210 14 34 info@westerlundsallskapet.se

Medlemsbladets red.kommitté består av Maire Sarenhammar tel 076-632 49 34 och Kerstin Maurd, tel 070-714 88 05, som även är ansvarig utgivare, samt Kristian Lundeberg, tel 070-2317 953

Tryck och
papper i detta
medlemsblad
sponsras av:

Sparbanken i Enköping

